

Правна програма

През 2021 г. Правната програма работи върху четири основни теми: престъпност и правосъдие, жертви на престъпления, миграция и интеграция, и основни права.

- **Престъпност и правосъдие.** Основен фокус на дейността в тази област беше превенцията и противодействието на радикализацията, насилствения екстремизъм и тероризма. Центърът работи още по-активно за защита правата на заподозрените и обвиняемите чрез укрепване ролята на презумпцията за невиновност в контекста на медийното отразяване на наказателното производство и чрез повишаване капацитета на съдебните и правоприлагащите органи във връзка с разкриването на информация по наказателни дела. Положени бяха усилия и за насърчаване на използването на алтернативи на предварителното задържане.
- **Жертви на престъпления.** Центърът продължи да изследва и предлага начини за подобряване положението на жертвите на трафик на хора, както и на пострадалите от престъпления жени, деца и мигранти. Бяха анализирани темите за отношението към жертвите и адекватната им финансова компенсация и бяха организирани обучения и семинари за обсъждане на тези въпроси.
- **Миграция и интеграция.** Основна тема в тази област беше преодоляването на дискриминацията и маргинализацията на уязвими групи като мигрантите и ромите. Бяха набелязани начини за по-успешното им включване в социалния живот чрез улесняване достъпа до съвременни технологии, напр. основни обществени услуги в онлайн среда, гарантиращи граждански и социални права като правото на жилищно настаняване, на заетост и на образование. Продължи и изследването на въздействието на обществените възприятия върху миграционните потоци и свързаните с тях рискове за граничната сигурност.
- **Основни права и равенство.** Като член на мрежата FRANET на Агенцията на ЕС за основните права, Центърът за изследване на демокрацията събира данни и информация за сравнителните изследвания на Агенцията, като през годината се съсредоточи върху: децата в наказателното производство, условията за задържане, миграцията и последиците на пандемията от COVID-19 върху основните права. Центърът продължи да популяризира националната Харта за многообразието, която беше подписана от нови организации. Беше връчена и първата награда за многообразие на работното място.

I. Престъпност и правосъдие

През 2021 г. Центърът продължи участието си в редица общоевропейски инициативи, чиято цел е повишаване на капацитета на съдебните, полицейските и затворните органи за превенция и противодействие на тероризма, радикализацията и насилствения екстремизъм.

С цел разработване на механизъм за **вземане на решения по случаи на радикализация**, който да подпомогне служителите на затворите и пробационните служби в процеса по изпълнение на наказанията, на 21 декември 2020 г., Центърът за изследване на демокрацията проведе **онлайн обучение** за противодействие на радикализацията в затворите. Събитието беше насочено към служители в пенитенциарната система и беше организирано в партньорство с Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“, Министерство на правосъдието, България, и експерти от Министерството на правосъдието на Италия. В рамките на обучението бяха разглеждани технологии за интерактивна професионална подготовка, включително симулативни упражнения с елементи на виртуална реалност.

С оглед трансграничния характер на тероризма и радикализацията, Центърът продължи да работи за насърчаване на **трансграничното сътрудничество между компетентните служби** в държавите от ЕС чрез разширяване на съществуващите мрежи за обучение и разработване на инструменти за изграждане на капацитет в тази област, които могат да се модифицират и адаптират към условията в съответната страна. За тази цел бе използвана разработената методология за подготовка на обучаващи, приложена в поредица обучения на служители на компетентните органи. Центърът

продължи работа и по темата за прилагане на Стокхолмската програма в случаи на тероризъм и радикализация с цел да подпомогне хармонизацията на политиките и практиките за противодействие на радикализацията и тероризма със стандартите за спазване на процесуалните права. С оглед по-добро информиране и ангажиране на обществеността и неправителствения сектор, бяха изготвени няколко публикации относно прилагане законодателството в областта на правата на човека на отделните етапи на наказателното производство по свързани с тероризъм дела. Сред тях са две сравнителни правни изследвания, първото от които засяга **прилагането на Стокхолмската програма при наказателни производства, свързани с тероризъм**, а второто – **правния и политическия контекст за укрепване на процесуалните права в контекста на тероризма**. В отделна **брошура** се разглежда обмяна на информация за заподозрени и обвиняеми в тероризъм лица в контекста на Стокхолмската програма.

С цел насърчаване на капацитета на съдебните и полицейски органи в България за ефективно прилагане на инструментите за международно сътрудничество по наказателноправни въпроси Центърът насочи усилията си към **популяризирането на Европейската заповед за разследване (ЕЗР)**. След проведеното през 2020 г. практическо съдебно занятие, през 2021 Центърът разработи информационна справка за ЕЗР и престъпленията, свързани с изпиране на пари, и публикува два блог поста – за връзката между **ЕЗР и основните права** и за практическите аспекти на **прилагането на ЕЗР в България**. Експерти на Центъра участваха и в **конференцията за обмен на добри практики** в тази област, проведена във Венеция на 22 – 23 септември 2021 г.

В областите престъпност и правосъдие Правната програма продължи да работи по друга своя основна тема – **правата на лицата, заподозрени или обвинени в извършване на**

престъпление. Съвместно с партньори от Италия, Испания и Гърция, Центърът анализира **връзката между презумпцията за невинност и медийното отразяване на наказателните дела** и най-вече последиците за заподозрените и обвиняемите лица от твърде обширното публикуване на информация за наказателното производство и от начина, по който медиите го отразяват. През 2021 г. Центърът публикува поредица доклади върху различни проблеми на прилагането на презумпцията за невинност в придобили широка публичност наказателни дела. Сборникът **„Презумпцията за невинност и медийното отразяване на наказателни дела“** (публикуван и в **интерактивен вариант на английски език** и придружен с **видео**) се състои от статии, всяка от които се фокусира върху определен аспект на темата, включително съдебната практика на Европейския съд по правата на човека и отразяването на дела за тероризъм. Издаден беше и доклад, който представя редица кон-

кретни **наказателни дела** по случаи от различни страни в ЕС и въз основа на техния анализ предлага препоръки за въвеждане на стандарти за работа на съдебните органи и медиите. Анализът поставя акцент върху необходимостта от разработване на международни стандарти за предоставяне на информация на обществеността, според които в медийните репортажи строго да се съблюдава презумпцията за невинност при публикуване на подробности по неприключени наказателни производства.

Базирайки се на значителния си опит по темата за **лишаването от свобода**, Центърът продължи да насърчава по-широкото използване на **алтернативните мерки за задържането по време на досъдебното производство**, най-вече чрез приемане на общи стандарти по отношение на основните права при предварителното задържане и алтернативните на него мерки. През 2021 г. експертите на Центъра участваха в създаването на два значи-

ми доклада в тази област: „**Анализ на законодателството и въздействието на задържането под стража**“ и „**Алтернативи на предварителното задържане: проучване на добрите практики**“.

Напредъкът на науката и технологиите през 21-ви век поставя многолики предизвикателства в сферата на сигурността и правото, тъй като може да провокира задълбочаването на вече познати или появата на нови видове престъпления. Центърът за изследване на демокрацията продължи да работи за преодоляването им чрез разработване и въвеждане на **методология** за оценка на националния капацитет за противодействие на злоупотребата с **химически, биологични, радиологични и ядрени** материали и информация. Това е начин да се разширят познанията за тези видове **заплахи** и да се улесни създаването на широкоспектърни, базирани на рисковете подходи за укрепване на правилата и международните норми в тази сфера.

II. Жертви на престъпления

Центърът продължи да полага усилия за подобряване положението за жертвите на престъпления, особено на жени, деца и мигранти, чрез постигане на ефективността по-ефективно мултидисциплинарно сътрудничество при защитата им.

С цел адаптиране действията на системата на наказателното правосъдие към потребностите на жертвите, Центърът и негови партньори от Румъния, Германия, Финландия и Испания разработиха *План за действие за развитие на наказателно правосъдие с фокус върху жертвите и преживяната от тях травма*. В документа са използвани познания и идеи от различни дисциплини като правото, криминологията и психологията, а основната идея е, че положението на пострадалите от престъпления може да бъде разбрано и защитено, само ако се действа на няколко равнища едновременно – чрез законодателство, в наказателното производство и в самото общество. Предизвикателствата и перспективите пред жертвите на престъпления в условията на пандемията от COVID-19 и политическата нестабилност в България бяха обсъдени на *кръгла маса* с участието на представители на правоохранителните органи, Прокуратурата, неправителствени организации и академичната общност. Като основни точки бяха отбелязани: нуждите от реформа на законодателството, установяване на мултидисциплинарно сътрудничество и механизми за насочване; подкрепата на жертвите на престъпления и по-широкото приемане на електронните доказателства; разширяването и адаптирането на услугите за най-уязвимите групи жертви на престъпления (жени, момичета, деца и др.); специфичните предизвикателства на новите видове

насилие в дигитална среда; въвеждането на възстановителното правосъдие в българското право; значението на превенцията на виктимизацията и на баланса между професионалната подготовка на практикуващите и подкрепата им за жертвите. Резултатите от изследванията си в тази сфера Центърът популяризира на равнище ЕС чрез участие и презентация на международната конференция *„Разговор за травмата. Към наказателно правосъдие с фокус върху жертвите“*, проведена на 17 септември 2021 г.

III. Миграция и интеграция

Центърът продължи да работи за подобряване интеграцията на бежанците и мигрантите чрез въвеждане на нови технологии, които улесняват комуникацията им с институциите и неправителствените организации. Съвместно с четиринадесет изследователски организации, правителствени агенции и частни компании от цяла Европа, Центърът взе участие в създаването, поддържането и предоставянето на услуги чрез платформата IMMERSE, на която се публикуват широк спектър ресурси и услуги за мигранти от обяви за работа до координати на важни институции. Експертите на Центъра изготвиха задълбочен анализ на отзивите за платформата на потребителите мигранти и институции/организации в Испания, събрани през последната година, и участваха в създаването на академичния наръчник *„Информационните и комуникационните технологии в подкрепа на миграцията – сигурност на технологиите и правоприлагане“* с ключова глава, посветена на ролята на основните заинтересовани страни за появата и разпространението на наративите в областта на миграцията и интеграцията. Изследването беше представено от Центъра и универси-

Цикъл на знанието

Източник: Анализ на Центъра за изследване на демокрацията за миграционните наративи (представен на 18-тата конференция IMISCOE (7 – 9 юли 2021 г.).

тета „Шефилд Халъм“ на 18-тата Годишна конференция по въпросите на миграцията, интеграцията и социалното сближаване в Европа (IMISCOE) (7 – 9 юли 2021 г., Люксембург/онлайн).

Центърът продължи работа по още една значима съвместна инициатива с 25 изследователски института и правоприлагащи органи от 15 страни, която изследва въздействието на новите технологии и социалните медии върху разпространените в Европа възприятия за различни страни. През 2021 г. Правната програма участва в изготвянето на брошурата „Миграция към ЕС. Преглед на наративите и подходите“, която представя актуални сведения относно миграционните наративи в ЕС и подходите към миграцията в различните страни членки. В нея са картографирани миграционните наративи в Европа като основа за разбиране на миграционните потоци и

решения, както и свързаните с миграцията политики, възприятията за заплахи и добрите практики за справяне с предизвикателствата на местно, национално и международно ниво.

В областта на интеграцията и социалното включване, Центърът продължи да насърчава преодоляването на отрицателното отношение към ромите чрез обучение на специалисти, работещи с тази група, и овластяване на представителите на ромската общност. През 2021 г. съвместно с организации от Италия беше разработен план за действие, въз основа на който да се приложи пилотен модел за сближаване между ромските общности, местните власти, специалистите и гражданското общество. Планът има за цел предотвратяване на дискриминацията и подкрепа за социалната интеграция в ключови области като достъпа до услуги, образование и настаняване.

IV. Основни права

През 2021 г. Центърът за изследване на демокрацията участва в редица дейности, насочени към укрепване на основните права в България чрез наблюдение и оценка на потенциалните рискове от нарушаването им, най-вече в условията на продължаващо извънредно положение във връзка с пандемията от COVID-19.

Националната [Харта за многообразието в България](#) – съвместна инициатива на Центъра и Българския форум на бизнес лидерите, която има за цел да насърчи **приобщаването на работното място**, беше подписана от редица нови неправителствени организации и компании – общо 35 от учредяването си през септември 2020 г. На 11 май 2021 г., в рамките на Европейския месец на многообразието, бе проведен първият [убинар](#) за споделяне на добри практики за равенство и приобщаване в работна среда в рамките на Хартата. Специален гост беше **представител** на Европейската платформа на Хартите на многообразието към Европейската комисия. По-рано през годината беше връчена първата награда за многообразие на работното място, с която се отличават компании, осъществяващи и популяризиращи политики за равнопоставено отношение, многообразие и приобщаване.

Като част от мултидисциплинарната мрежа [FRANET](#) на [Агенцията на ЕС за основните права](#), Центърът за изследване на демокрацията продължи да осъществява мониторинг върху спазването на основните права в България. Освен приноса си за изготвянето на Годишния доклад за основните права на Агенцията, Центърът подготви информационни доклади за правната уредба и ролята на неправителствените организации за

защитата на основните права, системите за настойничество на непридружени деца и условията в местата за задържане на извършители на престъпления. За шеста поредна година продължи започналото през 2015 г. ежемесечно представяне на доклади за миграционната ситуация в страната (докладите от всички участващи в проучването страни се публикуват на [интернет страницата на Агенцията за основните права](#)). Продължи публикуването и на стартиралата през 2020 г. поредица доклади относно влиянието на пандемията от COVID-19 върху основните права, като през годината беше издаден седмият [пород бюлетин](#).

През 2021 г. Центърът се включи в изследването на Агенцията на ЕС за основните права относно процесуалните гаранции в хода на наказателното производство за деца, които са заподозрени или обвиняеми. Експерти на Центъра проведоха интервюта със съдии, прокурори, полицаи, адвокати, социални работници, психолози и деца, които са страна по наказателни дела. Въз основа на тях бяха подготвени два доклада, чието публикуване предстои. През март 2021 г. Агенцията публикува доклада [„Презумпцията за невинност и свързаните с нея права: Гледната точка на професионалистите“](#), който представя резултатите от теренната работа с участието на Центъра, свързана с презумпцията за невинност. Центърът продължи да подкрепя и общата инициатива на Националния статистически институт и Агенцията за основните права, чиято цел е разработването на нови подходи за събиране на данни за живеещите в отдалечени райони, изложени риск от нарушаване на правата им.

Част от дейността на Центъра в областта а радикализацията също бе насо-

чена към основните права. На 24 ноември 2021 г. беше проведено онлайн **обучение** на тема „Основните права в контекста на превенцията и противодействието на радикализацията и тероризма“. Сред участниците бяха експерти и представители на правоприлагащите и правораздаващите органи и академичната общност. Центърът работи и за укрепване на

международното сътрудничество в тази област с цел постигане на по-добра координация и съвместни действия между държавите – членки на ЕС, европейските институции, Съвета на Европа и ООН чрез разработването на балансирани подходи за превенция на радикализацията в съответствие с установените стандарти за основните права.